

Een absurdistische ervaring die alles verandert.

Over *De grote schoonmaak* van Rob van Essen

Anne Louise van den Dool

Wat gebeurt er wanneer je een dusdanig absurdistisch voorval meemaakt dat je door niemand wordt geloofd? Dat kan je jarenlang blijven achtervolgen, laat Rob van Essen in zijn nieuwste roman *De grote schoonmaak* zien. In zijn kenmerkende stijl voert hij zijn personages langs de vreemdste plotwendingen, op zoek naar begrip in een onbegrijpelijke wereld.

Je kunt gerust zeggen dat Rob van Essen een unieke positie inneemt in het Nederlandse literaire landschap. In een tijd waarin natuurgetrouwe autofictie hoogtij viert, verrast hij lezers keer op keer met romans vol vreemde plotwendingen en absurdistische gebeurtenissen (waarin overigens steeds, zo wenst hij zelf ook graag te benadrukken, wel degelijk een autobiografisch element zit). Niet voor niets leverde dit hem de afgelopen jaren maar liefst tweemaal de Libris Literatuur Prijs op: hij nam die voor zowel *De goede zoon* (2019) als *Ik kom hier nog op terug* (2024) in ontvangst.

Zo'n prijzenregen moet voor een auteur een ongekende druk opleveren. Bovendien verscherpt het mogelijk het dilemma waarmee meer schrijvers met zo'n consistent oeuvre ongetwijfeld worstelen: ga ik met mijn volgende roman proberen hetzelfde trucje nog beter uit te voeren of gooi ik het over een heel andere boeg?

Van Essen koos met *De grote schoonmaak* overduidelijk voor dat eerste. In deze roman zijn duidelijke elementen uit voorgenoemde bestsellers te herkennen: de absurdistische voorvallen die zich gedurende het verhaal steeds nadrukkelijker vermengen met de werkelijkheid, het tijdreizen en de centraalstelling van één alles veranderende gebeurtenis, maar ook de reis van twee mannen die proberen te midden van dit alles orde te scheppen in de chaos.

Vlaag van verstandsverbijstering

Toch zullen Van Essen-fans ook ruim voldoende nieuwe elementen aantreffen om zich opnieuw uitstekend te vermaken. Deze keer volgen we het wel en wee van Thomas, die in het laatste jaar van de middelbare school besluit het bijltje erbij neer te leggen, simpelweg omdat hij niet langer leerplichtig is. In plaats van in de

schoolbanken slijt hij zijn dagen in de lokale supermarkt, waar hij een baantje heeft als vakkenvuller – iets wat Van Essen zelf als vroegtijdig schoolverlater ook deed.

Een weinig enerverende baan, zou je zeggen, maar dan gebeurt er op een dag iets bijzonder vreemds. Ter gelegenheid van een promotieactie verschijnt op een dag een manshoge fles schoonmaakmiddel in de winkel, voorzien van armen en benen, die klanten warm probeert te maken voor het merk Brixo. Dat de fles geen woord met iemand wisselt, is nog tot daaraan toe, maar als er een scheur in het pak ontstaat en er enkel schoonmaakmiddel uit loopt, zonder spoor van een mens, gaan bij Thomas en zijn filiaalchef Vendriks de alarmbellen af.

In een vlaag van verstandsverbijstering pakken ze de schoonmaakspullen uit de berging en beginnen ze als gekken te boenen, urenlang, tot ver na sluitingstijd van de supermarkt. Van de schappen tot de lampen: alles krijgt een beurt, al is het maar om die reusachtige hoeveelheid schoonmaakmiddel weg te werken.

Stroomversnelling

Het lijkt een verbroederende klus, maar de volgende dag krijgt Thomas te horen dat hij niet meer hoeft terug te komen. Wanneer hij zich de daaropvolgende weken bij de supermarkt blijft melden om met Vendriks te spreken over wat er die ene bewuste avond is gebeurd, wordt hij driftig weggewuifd. Het leidt tot een verslagenheid die hem nog jaren zal achtervolgen: hoe kan hij zijn verbijstering over het voorval met de ziellose schoonmaakfles nu verwerken? Wanneer hij toch aan mensen over deze absurde gebeurtenis vertelt, lachen ze hem uit of worden ze zelfs kwaad, denkend dat Thomas hen voor de gek houdt.

Gelukkig komt er verlichting wanneer hij een brief schrijft aan het televisieprogramma *ParaPara*, dat mensen met een paranormale ervaring aan het woord laat. De redacteur met wie hij een afspraak heeft, blijkt niemand minder dan Vendriks, die maar al te opgelucht is dat ze het vreemde voorval in de supermarkt alsnog met elkaar kunnen bespreken – hij liep de afgelopen jaren net zo goed tegen onbegrip en existentiële twijfels aan.

Nu ze hun gevoelens openlijk met elkaar kunnen delen, creëren ze samen in hoog tempo nieuwe plannen om alsnog een verklaring te vinden voor de absurdistische situatie waarvan ze destijds getuige zijn geweest. Een daarvan is het bezoeken van een evenement in Engeland waar deelnemers in soortgelijke promotiepakken van een heuvel rollen. Het blijkt hun zoektocht in een stroomversnelling te brengen, waarbij ze meer mensen op het spoor komen die een dergelijke ervaring hebben gehad: van een man die per ongeluk een promotiepak gevuld met waspoeder aanreed tot een vrouw die toezag hoe uit een scheurend koekjespak enkel kilo's kruimels kwamen.

Tijdreizen en metareflecties

Het is zonde om het complete plot van *De grote schoonmaak* te verklappen, maar de lezer kan zich in elk geval verheugen op een sterk staaltje tijdreizen en metareflecties over de waarde van literatuur. Van Essen verpakt dit alles in een knappe constructie waarin hoofdpersonage Thomas zijn verhaal vertelt aan een voorbijganger en met

cryptische vooruitwijzingen naar het volgende hoofdstuk telkens weer spanning oproept ('Dat zijn grote woorden'; 'U heeft het haar daadwerkelijk verteld?').

Om van *De grote schoonmaak* te kunnen genieten, moet je als lezer bereid zijn de eis van realisme op te schorten en op te gaan in het absurde universum dat door Van Essen meermaals expliciet wordt benoemd. Daarbij hoort ook de acceptatie dat de voorgespiegelde gebeurtenissen niet logisch zijn, maar ook niet begrijpelijk of zinnig. Voor sommigen zal dat betekenen dat na het dichtslaan van dit boek alleen een hol gevoel van onbegrip achterblijft, als een lege Brixo-fles. Voor anderen zal het lezen van deze roman aanleiding vormen voor het stellen van existentiële vragen zoals bij voorbeeld: in hoeverre houden we onszelf voor de gek wanneer we onszelf voorspiegelen dat de werkelijkheid een zekere mate van orde en logica kent? En wat gebeurt er wanneer je anderen met dat gegeven confronteert? Bovendien blijft Van Essens stijl soepel en vermakelijk, met humoristische situaties en puntige dialogen.

Het is dus afhankelijk van je leeshouding in hoeverre je aan het lezen van *De grote schoonmaak* plezier beleeft. Aan Van Essen zal het in elk geval niet liggen: die lokt de lezer met zijn nieuwste roman opnieuw mee in een verrassend universum, waarin alles langzaam maar zeker ontspoord.

Bibliografie

Rob van Essen, *De grote schoonmaak*. Das Mag, Amsterdam, 2026.